

MINISTERUL JUSTIȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
AGENT GUVERNAMENTAL

*Text tradus și redactat de Direcția Generală Agent Guvernamental.
Poate fi supus revizuirii redacționale.*

SECȚIUNEA A DOUA

Cauza MORARI c. REPUBLICII MOLDOVA

(Cerera nr. 65311/09)

Hotărîre

STRASBOURG

8 martie 2016

*Această hotărîre a devenit definitivă în conformitate cu articolul 44 § 2 din
Convenție. Ea poate fi supusă unei revizuii editoriale.*

În cauza Morari contra Republicii Moldova,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a doua), statuînd într-o camera compusă din următorii judecători:

Işıl Karakaş, *Preşedinte*,
Nebojša Vučinić,
Paul Lemmens,
Valeriu Griţco,
Ksenija Turković,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Georges Ravarani, *judecători*,

şi Stanley Naismith, *Grefier*,

Deliberînd în secret la 9 februarie 2016,

Pronunţă următoarea hotărîre, adoptată la aceeaşi dată:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află o cerere (no. 65311/09) prin care un cetăţean al Republicii Moldova, dl Oleg Morari ("reclamant") a sesizat Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Curtea) la 1 decembrie 2009, în temeiul articolului 34 din Convenţia pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale („Convenţia”).

2. Reclamantul a fost reprezentat de dl V. Gribincea şi dna N. Hriptievschi, avocaţi care practică în Chisinau. Guvernul Republicii Moldova ("Guvernul") a fost reprezentat de către agentul său, dl L. Apostol.

3. Reclamantul a pretins, în particular, că a fost victima unei "provocări organizate", în rezultatul căreia el a comis o infracţiune.

4. La 23 octombrie 2013 capătul de cerere privind încălcarea articolului 6 § 1 al Convenţiei a fost comunicat Guvernului, iar restul cererii a fost declarată inadmisibilă în conformitate cu art. 54 § 3 din Regulamentul Curţii.

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANŢELE CAUZEI**

5. Reclamantul s-a născut în 1979 şi locuieşte în Chisinau.

6. În ianuarie 2008 poliţia din Bălţi a organizat o operaţiune sub acoperire cu scopul de a captura un grup criminal specializat în confecţionarea şi punerea în circulaţie a documentelor false. În acest scop, a fost plasat un anunţ într-un ziar local specializat în publicitate, cu următorul conţinut: "Solicit

ajutor pentru obținerea pașaportului (român-bulgar)” urmat de un număr de telefon.

7. Conform depozițiilor reclamantului, în acea perioadă, acesta era interesat să părăsească Moldova pentru România sau pentru o altă țară din Uniunea Europeană, pentru a-și găsi un loc de muncă. Astfel el era interesat să obțină pașaportul românesc, care i-ar fi facilitat planurile. Din moment ce acesta a înțeles că anunțul din ziar propune suport pentru obținerea pașaportului românesc, a apelat numărul indicat în anunț și s-a întâlnit cu o persoană care s-a prezentat ca E.. Din discuția lor, reclamantul a înțeles că E. însuși era în căutare de asistență pentru obținerea pașaportului românesc. Ambii au ajuns la un acord să se informeze reciproc în cazul în care găsesc o cale mai simplă de obținere a pașaportului românesc.

8. Mai târziu, un prieten de-al reclamantului (D.) i-a recomandat acestuia o persoană numită Z. care l-ar putea ajuta să obțină pașaportul într-o perioadă scurtă de timp. Atât D. cât și Z. au confirmat în cadrul procesului judiciar că D. a fost cel care i l-a recomandat pe Z. reclamantului. Reclamantul s-a întâlnit cu Z. și a aflat că costul serviciilor propuse este de 1,500 euro (EUR), sumă de bani de care el nu dispunea la acel moment.

9. Din materialele cauzei reiese că aproximativ trei săptămâni după prima întâlnire cu E., acesta din urmă l-a telefonat pe reclamant ca să afle dacă a găsit careva soluții pentru obținerea pașaportului românesc. Acest fapt a fost subsemnat de către reclamant în procesul-verbal și nu a fost contestat de partea acuzării. Reclamantul l-a informat pe E. că a găsit o persoană, Z., care i-ar putea ajuta în schimbul a 1,500 EUR și i-a propus să-i facă cunoștință cu acesta. Totuși, E. a refuzat să intre în contact direct cu Z. și l-a informat pe reclamant că nu are banii necesari. De asemenea, i-a spus reclamantului că are o cunoștință T. care la fel este interesată să obțină pașaportului românesc și i-a propus reclamantului o înțelegere. Mai exact, i-a propus să acționeze ca intermediar între Z. și T. și să-l informeze pe T. că prețul acestor servicii este de 2300 euro. Diferența de 800 euro dintre prețul cerut de Z. și suma pe care urma să o plătească T.. Urma să fie împărțită între reclamant și E.. Pe parcursul desfășurării procedurilor naționale, această informație nu a fost contestată de partea acuzării. Reclamantul a acceptat propunerea lui E. și a fost de acord să stabilească o întâlnire cu T.

10. Reclamantul a discutat apoi cu Z., care i-a oferit o listă de documente necesare pentru obținerea buletinului de identitate pentru T.. Reclamantul a consemnat în procesul-verbal că la acel moment era convins că buletinul de identitate a lui T. nu era fals și că Z. ar fi acționat doar ca reprezentant a lui T. în fața autorităților române. Această informație a fost contestată de către Z. pe parcursul procedurilor naționale, care a susținut că a informat reclamantul de la bun început că buletinul de identitate a lui T. ar fi fals și că ar trebui să evite să călătorească prin România cu el.

11. La 3 aprilie 2008 reclamantul s-a întâlnit cu T., obținând de la acesta documentele necesare și avansul de 750 euro pentru care a scris și a semnat

pentru T. o recipisa. Apoi a transmis banii și documentele lui Z.. Buletinul de identitate a fost confecționat mai târziu în Marea Britanie și a fost primit de către Z. și reclamant pe la mijlocul lunii aprilie. La 16 aprilie reclamantul s-a întâlnit cu T. și i-a transmis buletinul de identitate în schimbul restului sumei de bani. Ulterior acesta a fost arestat de poliție.

12. La 17 aprilie 2008 a fost inițiată urmărirea penală împotriva reclamantului, acesta fiind acuzat de confecționarea și punerea în circulație a documentelor oficiale false.

13. Între timp, Z. a semnat un acord de recunoaștere a vinovăției cu organul de urmărire penală și a fost condamnat în baza acestui acord la o pedeapsă de patru ani privațiune de libertate cu suspendare.

14. Pe durata procedurilor de urmărire penală interne reclamantul a susținut *inter alia* că a fost victima unei provocări din partea lui E. și T. și a solicitat ca aceștia să fie audiați în instanța de judecată. Instanța de fond a refuzat să-i audieze pe E. și T. și s-a referit la faptul că legea care reglementează operațiunile sub acoperire prevede posibilitatea audierii ofițerilor sub acoperire doar cu consimțământul acestora.

15. La 17 decembrie 2008 instanța de fond din orașul Bălți a recunoscut reclamantul vinovat de complicitate în confecționarea și vinderea buletinului de identitate fals lui T. a. și i-a aplicat o amendă în mărime de 200 EUR. În hotărîre nu s-a menționat nimic despre afirmațiile reclamantului cu privire la provocare.

16. Reclamantul a depus un apel în care a subliniat *inter alia* că prima instanță a omis faptul că infracțiunea a fost săvârșită ca urmare a unei provocări din partea poliției și că instanța a refuzat să audieze persoanele care l-au provocat la săvârșirea acestei infracțiuni.

17. Pe durata procesului în apel, reclamantul a solicitat repetat ca E. și T. să fie audiați. Inițial, curtea de apel a admis cererea, doar că ulterior a luat o decizie contrară.

18. La 4 martie 2009 Curtea de Apel Bălți a respins apelul reclamantului și a menținut hotărîrea instanței de fond. Curtea de apel a examinat susținerile reclamantului cu privire la provocare și le-a respins, argumentînd că reclamantul a fost cel care primul a telefonat numărul indicat în anunțul din ziar. Ce ține de problema audierii lui E. și T., Curtea consideră că nu este relevantă, întrucît declarațiile acestora n-au fost folosite împotriva reclamantului. Mai mult decît atît, potrivit legii, aceștea nu pot fi interogați, decît în cazurile în care își exprimă acordul în acest sens. Reclamantul a contestat cu recurs această decizie și a susținut aceleași argumente ca și în cererea sa de apel.

19. La 8 iulie 2009 Curtea Supremă de Justiție a respins recursul reclamantului în drept și a menținut hotărîrea anterioară.

II. DREPTUL INTERN RELEVANT

20. Pînă în 2012 Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nu conținea prevederi cu privire la interdicția de a utiliza probele obținute în cazul provocării sau incitării la săvîrșirea unor fapte.

21. Infracțiunea de care a fost învinuit reclamantul este prevăzută de art. 361 Cod Penal, fiind numită ”confeccionarea, deținerea, vînzarea sau folosirea documentelor oficiale” și pentru care este prevăzută ca pedeapsă amendă pînă la 12,000 lei, muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 pînă la 240 ore, sau privațiune de libertate pînă la 5 ani.

22. Conform art. 16, al.3 din Legea cu privire la măsurile operative de investigații din 12.04.1994, identitatea ofițerilor sub acoperire poate fi făcută publică doar cu acordul acestora.

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA PRETINSA ÎNCALCARE A 6 § 1 DIN CONVENȚIE

23. Reclamantul s-a plîns că a fost provocat să comită infracțiunea de care a fost învinuit și că instanțele naționale au refuzat să audieze cele două persoane care l-au provocat. Reclamantul a invocat încălcarea art.6 § 1 din Convenție, care prevede:

“Pentru determinarea a Orice acuzație criminală împotriva lui, oricine este în drept la un process echitabil....audiat....de....un tribunal...”

A. Admisibilitatea

24. Curtea notează că cererea nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 § 3 (a) al Convenției și nu intră în conflict cu nici un alt motiv de inadmisibilitate, și o declară admisibilă.

B. Fondul

1. Plîngerile părților

25. Reclamantul susține că a fost victima unei provocări organizate de poliție și că E. și T. nu s-au limitat doar la a-i urmări activitatea infracțională, dar au exercitat asupra sa o influență directă, de natură să-l determine la săvîrșirea infracțiunii.

26. Mai mult, reclamantul afirmă că a declarat în fața instanțelor naționale că a fost victima unei înscenări, dar că instanțele nu i-au examinat plîngerea.

Mai mult de atât, instanțele au refuzat să audieze agenții sub acoperire și nu s-au arătat interesate să clarifice detaliile operațiunii sub acoperire.

27. Guvernul notează că reclamantul este cel care a plasat un anunț în ziar privind acordarea serviciilor pentru obținerea documentelor false. Bazându-se pe aceste afirmații, Guvernul pretinde că reclamantul n-a fost victima unei provocări și că el a fost, de fapt, cel care inițiat obținerea pașaport românesc fals pentru T. Din perspectiva Guvernului, ofițerii sub acoperire nu au avut decât un rol pasiv și doar s-au alăturat infracțiunii săvârșite de reclamant.

28. Mai mult, Guvernul a menționat că faptul că reclamantul a comis pentru prima dată infracțiunea este irelevant și a pus la îndoială afirmațiile reclamantului precum că acesta nu cunoștea că pașaportul românesc obținut de la Z. era fals.

29. Ținând cont de aspectele procedurale, Guvernul a susținut că refuzul instanțelor naționale de a-i audia pe E. și T pe parcursul procesului penal a fost compatibil cu dreptul intern și că declarațiile făcute de E. sau T. n-au fost utilizate cu scop prioritar de a-l condamna pe reclamant. Mai mult de atât, Guvernul a exprimat ideea că refuzul instanțelor naționale de a audia agenții sub acoperire a fost, de fapt, în favoarea reclamantului, întrucât agenții ar fi confirmat în mod sigur săvârșirea de către acesta a infracțiunii de care este învinuit.

2. *Aprecierile Curții*

30. Curtea reamintește că, potrivit regulii generale, admisibilitatea și evaluarea probelor sînt reglementate de legea națională și apreciate de instanțele naționale (a se vedea, printre alte hotărîri, *Van Mechelen și alții contra Olandei*, 23 aprilie 1997, § 50, Rapoarte de Hotărîri și Decizii 1997-III; *Ramanauskas contra Lituaniei* [GC], no. 74420/01, § 52, ECHR 2008; *Bukov contra Rusiei* [GC], no. 4378/02, § 88, 10 March 2009). Totuși, admiterea unor anumite probe poate genera un proces inechitabil. Așa s-a dovedit a fi cazul, spre exemplu, a probelor obținute ca rezultat a tratamentului inuman, aplicat cu scopul de a obține mărturii (vezi *Jalloh contra Germaniei* [GC], no. 54810/00, § 99, ECHR 2006-IX) sau probele obținute prin intermediul provocărilor de către polițiști (vezi *Teixeira de Castro contra Portugaliei*, 9 June 1998, *Declarații*, § 38, 1998-IV).

31. "Provocările organizate" de poliție au loc atunci cînd ofițerii implicați – fie membrii forțelor de securitate, fie persoanele care acționează conform instrucțiunilor lor – nu se limitează doar la investigarea activității criminale într-o manieră pasivă, dar exercită asupra subiectului o influență de natură să-l determine la săvârșirea unei infracțiuni pe care în mod normal nu ar fi comis-o, cu scopul de a permite stabilirea infracțiunii, inclusiv să furnizeze probe și să facă posibilă acuzarea (vezi *Ramanauskas*, citat mai sus § 55).

32. Principiul de mai sus a fost reflectat în cauzele *Bannikova v. Rusia* (no. 18757/06, § 47, 4 Noiembrie 2010) și în *Veselov și alții contra Rusiei* (nos.

23200/10, 24009/07 și 556/10, § 92, 2 Octombrie 2012) în care Curtea a atenționat că operațiunile sub acoperire necesită a fi executate într-o manieră pasivă, fără nicio presiune care l-ar determina pe reclamant la săvârșirea infracțiunii prin mijloace cum ar fi preluarea inițiativei de a contacta reclamantul, reînnoirea ofertei în pofida refuzului initial, încurajare insistentă, promisiunea de avantaje financiare cum ar fi creșterea prețului peste medie, sau apelarea la compasiunea reclamantului.

33. Ținând cont de importanța principiilor reflectate mai sus, Curtea a reținut în cauza *Ramanauskas* (citată mai sus, § 60) că atunci când un acuzat afirmă că a fost provocat să comită o infracțiune, instanțele trebuie să examineze minuțios materialele dosarului, iar pentru ca procesul să fie echitabil în sensul art.6 § 1 al Convenției, toate probele obținute în rezultatul provocării organizate de polițiști urmează a fi excluse. Acest lucru este valabil în mod special în cazul când operațiunile poliției au avut loc în lipsa cadrului legal adecvat sau în lipsa măsurilor de siguranță necesare.

34. Când acuzatul continuă să formuleze afirmații controversate cu privire la provocare, Curtea pune sarcina probațiunii pe seama autorităților. Acuzarea are sarcina de a demonstra faptul că nu a existat o provocare, și că alegațiile reclamantului sunt nefondate. Scopul controlului judiciar trebuie să reflecte motivele pentru care operațiunea sub acoperire a fost controversată, nivelul de implicare a polițiștilor la săvârșirea infracțiunii, precum și natura oricărei provocări la care reclamantul a fost supus (a se vedea *Ramanauskas*, citat mai sus §§ 70-71; *Bannikova v. Rusia*, nr. 18757/06, § 48, 4 Noiembrie 2010; *Ciprian Vlăduț și Ioan Florin Popv. România*, nos. 43490/07 și 44304/07, § 83, 16 Iulie 2015).

35. În cele din urmă, atunci când informația furnizată de organul de urmărire penală nu permite Curții să conchidă dacă reclamantul a fost sau nu victima unei provocări a poliției, este esențial ca Curtea să examineze pentru fiecare caz aparte procedura prin care a fost determinată provocarea cu scopul de a se asigura dacă dreptul la apărare a fost asigurat în mod corespunzător, fiind respectat principiul contradictorialității și egalității armelor (a se vedea *Edwards și Lewis v. Marea Britanie* [GC], nos. 39647/98 și 40461/98, §§ 46-48, ECHR 2004-X; *Ramanauskas*, citat mai sus, § 61. Pentru mai multe informații generale cu privire la principiile care vizează cazul provocărilor vezi *Bannikova v. Rusia* (citată mai sus, §§ 33-65).

36. Revenind la circumstanțele cauzei, Curtea notează că reclamantul a fost găsit vinovat în baza probelor obținute în urma unei operațiuni sub acoperire. După cum s-a stabilit pe parcursul procedurilor interne și contrar afirmațiilor Guvernului (vezi mai sus, paragraful 26), reclamantul inițial a răspuns unei oferte din ziar plasată de poliție, care se referea la posibilitatea de obținere a pașaportului românesc. Din materialele dosarului nu reiese că reclamantul l-ar fi contactat pe E. repetat după prima lor întâlnire. Din contra, agentul sub acoperire E. a fost cel care l-a contactat pe reclamant câteva săptămâni mai târziu și s-a interesat de progresele acestuia în obținerea

pașaportului românesc. Când reclamantul l-a informat pe E. despre implicarea lui Z. și i-a propus acestuia să-l contacteze direct pe Z., E. a insitat ca reclamantul să acționeze ca un intermediar și i-a promis avantaje financiare în caz de acceptare.

37. Din materialele cauzei Curtea nu a putut identifica vre-un indiciu că reclamantul ar fi comis infracțiunea fără o asemenea intervenție. Mai mult, din materialele cauzei și din observațiile Guvernului nu reiese că înainte de începerea operațiunii sub acoperire autoritățile ar fi avut informații sau probe pertinente că reclamantul a mai fost implicat în confecționarea și/sau comercializarea documentelor false. Aceasta, în opinia Curții, demonstrează clar că reclamantul a fost supus unei provocări de a săvârși infracțiunea de care a fost acuzat.

38. Cele relatate mai sus ar putea fi suficiente pentru Curte ca să constate încălcarea art. 6 al Convenției. Totuși, Curtea trebuie să examineze modul în care instanțele naționale au abordat apărarea reclamantului cu privire la provocare. Curtea notează că instanța de fond nu a luat în considerație pledoaria reclamantului cu privire la acuzațiile imputate. Curtea de Apel, care a examinat contestația reclamantului și a judecat apelul pe temeiuri de drept s-a rezumat la examinarea pledoariei, pentru ca, în cele din urmă să releve că reclamantul a fost cel care a telefonat primul la anuțul din ziar.

Mai mult decât atât, toate instanțele au refuzat audierea agenților sub acoperire, bazându-se pe aceea că conform legii, ei ar putea fi audiați doar dacă ar consimți să le fie dezvăluită identitatea.

În continuare, Curtea notează că în conformitate cu art.16, al.3 din Legea cu privire la activitatea operativă de investigații (a se vedea mai sus paragraful 22) identitatea agenților sub acoperire nu poate fi dezvăluită fără acordul lor. Întrucât numele cu care agenții s-au prezentat reclamantilor erau false, instanțele au avut posibilitatea să continue procesul folosind aceste nume, fără a dezvălui astfel numele lor reale. Din punctul de vedere al Curții, în virtutea circumstanțelor cazului de față era indispensabil, ca E. și T. să fie audiați, pentru a se determina clar chestiunea ”provocării organizate” invocată de reclamant. Totuși, instanțele naționale au omis acest lucru. Cu privire la acest ultim aspect, Curtea reamintește că, de regulă, se cere ca agenții sub acoperire sau alți martori care ar putea depune mărturii să fie audiați în instanță și să fie examinați pe deplin de partea apărării (a se vedea *Lagutin și alții v. Rusia*, nos. 6228/09, 19123/09, 19678/07, 52340/08 și 7451/09, §§ 101, 24 aprilie 2014).

39. Ținând cont de cele expuse mai sus, Curtea consideră că reclamantul a fost învinuit în baza probelor obținute pe calea provocării organizate de poliție și că instanțele care au examinat cauza nu au cercetat detaliat susținerile lui precum că ar fi săvârșit infracțiunea ca urmare a unei ”provocări organizate”.

Prin urmare, procesul penal împotriva reclamantului nu a fost unul echitabil, astfel încălcându-se art.6 § 1 al Convenției.

II. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

40. Articolul 41 al Convenției prevede:

”Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

A. Prejudiciu

41. Reclamantul a pretins 4,000 euro (EUR) cu titlu de prejudiciu moral rezultat din suferința cauzată de procedurile penale abuzive împotriva sa.

42. Guvernul a considerat această sumă ca fiind excesivă și nefondată.

43. Curtea consideră că reclamantului i-a fost cauzată o doză semnificativă de stres și frustrare ca rezultat al încălcării dreptului său la un proces echitabil. Hotărînd în mod echitabil, Curtea îi acordă reclamantului 3500 EUR, cu titlu de prejudiciu moral.

B. Costuri și cheltuieli

44. Reclamantul a cerut deasemenea 1,820 EUR cu titlu de costuri și cheltuieli suportate în fața Curții.

45. Guvernul nu a fost de acord cu suma pretinsă, declarînd că este excesivă.

46. Curtea acordă întreaga sumă pretinsă cu titlu de costuri și cheltuieli.

C. Penalități

47. Curtea consideră necesar ca penalitatea să fie calculată în conformitate cu rata minimă de împrumut a Băncii Centrale Europene, la care se vor adăuga trei procente.

DIN ACESTE MOTIVE, CURTEA, ÎN UNANIMITATE

1. *Declară* cererea admisibilă;

2. Hotărăște că a avut loc încălcarea art. 6 § 1 al Convenției;

3. *Hotărăște*

(a) că statul pîrît urmează să achite reclamantului, în termen de trei luni de la data la care hotărîrea devine definitivă în conformitate cu articolul 44 § 2 din Convenției, următoarele sume, care vor fi convertite în valuta națională a statului pîrît la rata aplicabilă la data executării hotărîrii:

(i) 3,500 EUR (trei mii cinci sute euro), plus orice taxă care poate fi percepută, cu titlu de prejudiciu moral;

(ii) 1,820 EUR (o mie opt sute douăzeci euro), plus orice taxă care poate fi percepută de reclamant, cu titlu de costuri și cheltuieli;

(b) de la expirarea celor trei luni menționate mai sus pînă la executarea hotărîrii, urmează să fie plătită o penalitate la sumele de mai sus egală cu rata minimă a dobînzii la creditele acordate de Banca Centrală Europeană pe parcursul perioadei de întîrziere, plus trei procente;

4. *Respinge* restul capetelor de plîngere cu privire la satisfacția echitabilă.

Redactată în limba engleză și notificată în scris la 8 martie 2016, în conformitate cu articolul 77 §§ 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Stanley Naismith
Grefier

Işıl Karakaş
Preşedinte